

Národ jako idea a „nacionalismy“

„Národy“ v novém, řekněme herderovském, smyslu jsou nepochybně historickou novinkou, i když slovo „národ“ je zajisté starší. Ale nic nepomůže, když budeme chtít problém „národů“ relativizovat jako nicotný nebo popírat jako vadný a nebezpečný. Ta idea se jednou objevila a začala se prosazovat a žádnou argumentací nemůže být vyhlazena ani vykázána ze světa, dokud bude dost lidí, kteří se jako národ resp. jako příslušníci národa budou cítit a chápat. Rád bych navíc poukázal také na to, co píše Konrád Lorenz v sedmé kapitole svého známého výkladu a „8 smrtelných hříšících“ současného civilizovaného lidstva, když se zmiňuje o „domýšlivé osvícenosti“, které „mimořádným podceňováním iracionálního kulturního fondu našeho vědění“ (spolu s jinými chybami) napomáhá ohrožovat a dokonce ničit naši civilizaci. Sám vidím věci dost jinak než velký zakladatel etologie, který má již ex professo tendenci sociální a kulturní záležitosti vidět prizmatem přírodovědy a speciálně biologie, nicméně vůbec nepovažuji za zbytečné trochu zauvažovat nad některými jeho myšlenkami, i když v nich překračuje hranice svého oboru. Rád bych ocitoval: „Musíme si uvědomit, že bez velmi soustředěného zkoumání nemůžeme vědět, které zvyky a obyčeje předané nám tradicí naší kultury jsou postradatelnou, zastaralou pověrou, a které jsou nepostradatelným kulturním dědictvím. Dokonce ani v případě norem chování, jejichž nedobrá účinek se zdá být očividný, jako je lov lebek u různých kmenů na Borneu a Nové Guineji, nemůžeme předvídat, jaký zpětný vliv by mělo jejich vymýcení na systém norem sociálního chování, které udržuje danou kulturní skupinu pohromadě.“ (str. 59). To je jistě krajní případ a sám Lorenz ho jistě jako krajní záměrně uvádí. Považovat se za příslušníka „národa“ v onom novém (řikejme „herderovském“) smyslu, který je nepochybně vadný a už v řadě případů vedl k vážným historickým deviacím a přímo katastrofám, se stalo historickou skutečností, a navíc se zdá všechno naznačovat, že toto pojetí a sebepojetí se na různých místech, různými směry a v různě pozměněných podobách šíří i nadále. Trvat na tom, že to je nesmysl, nejenom nevede k ničemu, ale svou slabostí až neschopností rezistence vlastně šíření oné „ideologie“ vlastně jen nahrává. Právě proto je vskutku na místě velká opatrnost a především, pozorná a velmi pečlivá analýza tohoto fenoménu, které se obeznámí s mnoha způsoby, jakým se až dosud v dějinách různých zemí – a nyní už také různých „národů“ v tomto novém smyslu – v historii Evropy a Evropou poznamenaných částí světa projevila a k čemu všem vedla. Konkrétně např. je velký rozdíl v tom, jaké důsledky měla idea „velkonároda“ v případě ideologie Velkého Německa nebo Velkého Ruska (a v poslední době třeba i „velké Jugoslávie“ nebo hrozící „velké Albánie“ atd.), a jaké jiné důsledky měla v obrození národa slabého a téměř hynoucího pod tlakem národní většiny (národa většinového).

(Písek, 080110-2.)